

UOT 791

Nabat Elşad qızı Hüseynova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti.
Doktorant
E-mail: nabathuseynova14@gmail.com

TELEVİZYİA SERİALLARINDA A, B VƏ C SÜJET XƏTLƏRİ (HEKAYƏLƏRİ) ANLAYIŞI

Xülasə: Bu məqalədə televiziya seriallarının A, B və C süjet xətlərinin hər biri haqqında ətraflı danışılır, terminin izahı verilir. Bundan əlavə, məqalədə A, B və C süjet xətti anlayışı ilə yanaşı, A, B və C süjet xətti də izah edilir, onlar arasındakı fərqlər aydınlaşdırılır.

Açar sözlər: süjet xətti, teleserial, hekayə, A, B və C süjet xətti, A, B və C süjet xətti.

Televiziya seriallarında nadir hallarda yalnız bir əsas süjet xətti olur. Belə ki, adətən eyni dramatik məkanda ən azı iki və ya üç hadisə baş verir. Televiziya seriallarını digər audivizual məhsullardan fərqləndirən əsas cəhət məhz bu cür müxtəlif süjet xətlərini eyni anda əhatə etmək bacarığıdır. Ssenaridə həmin müxtəlif süjet xətlərini bir-birindən fərqləndirmək üçün onları, adətən A, B və C süjet xətləri (və ya hekayələri) adlanırırlar. Başqa sözlə desək, bu termin televiziya serialının bir bölümündəki müxtəlif süjet xətlərinə, hekayələrə aid edilir.

Televiziya serialları daha uzunmüddətli və əhatəli olsalar da, hər bölümüdə mövcud süjet xətlərinə, habelə personajlara eyni vaxtı və diqqəti ayırmaq mümkün deyil. Süjet xətlərinin hansının əsas, hansının isə yardımçı olacağını öncədən müəyyənləşdirmək, hansı personajların və süjet xəttinin daha əhəmiyyətli olacağını və beləliklə də müəllif ideyasını, serialın konsepsiyasını hansı xəttin çatdıracağını təyin etmək imkanı verir.

A, B və C süjet xətlərinin bölüm daxilində balanslı bölümü “filler” epizodlardan azad edərək diqqəti əsas hadisələrə yönəldir. Bəs ayrı-ayrılıqda A, B və C süjet xətləri nə deməkdir və onlar bir-birindən hansı əlamətlərinə görə fərqlənirlər?

A süjet xətti teleserialın əsasıdır, hər bölümün təməlinə dayanan hekayə məhz A hekayəsidir. Baş qəhrəmanın (və ya qəhrəmanların) əsas hədəfə çatmaq üçün apardığı mübarizə, qarşısına çıxan maneələri dəf etməsi – bütün bu sadəliklərin hamısı A hekayəsinin özünü təşkil edir.

Həç şübhəsiz ki, A hekayəsinin bölümün, hətta ümumiyyətlə serialın əsas diqqət mərkəzi adlandırmaq olar. O, teleserialın mərkəzi konsepsiyasını əhatə edir. Məhz buna görədir ki, teleserialın hər bölümündə ən çox ekran vaxtı bu süjet xəttinə ayrılır (1).

B süjet xətti A süjet xəttinə nisbətən daha az ekran vaxtına sahibdir. B hekayəsinin baş qəhrəmanı çox zaman ikinci dərəcəli qəhrəmanlardır. A hekayəsindən daha az əhəmiyyətli hesab edilsə də, teleserialın süjetinin daha dolğun olmasına xidmət edir. Çox zaman B süjet xəttinin qəhrəmanları tədricən mərkəzi mövqeni “işğal edərək” A süjet xəttinin mərkəzi personajlarına, yəni teleserialın protaqonistinə (və ya antaqonistinə) çevrilə bilirlər.

B hekayəsi həmişə ikinci dərəcəli personajlar üçün nəzərdə tutulmur. A hekayəsinin baş qəhrəmanının ikinci, daha emosional süjet xətti (məsələn, sevgi hekayəsi) də B süjet xəttinin əsasını təşkil edə bilir. Belə süjet xətləri baş qəhrəmanların daxili dünyasını açmağa, tamaşaçını protaqonistlə daha yaxından tanış etməyə xidmət edir. Bundan əlavə, əsas süjetə əlavə olunmuş B süjet xətləri fərqli mesajların tamaşaçıya ötürülməsinə yardımçı olur.

C süjet xətti (“runner”) əhəmiyyətlik dərəcəsinə görə A və B süjet xətlərindən sonra gəlir. Bu süjet xəttində daha kiçik problemlərdən danışılır, hətta bəzi seriallarda bu xətt olmaya da bilər. B süjet xəttində olduğu kimi, C süjet xətti də inkişaf edərək B, hətta A süjet xəttinə çevrilə bilər.

C süjet xəttinin funksiyalarından biri tamaşaçını əsas süjet xəttindəki gərginlikdən, konfliktədən müvəqqəti olaraq uzaqlaşdırmaqdır. Odur ki, C süjet xətti daha “yüngül” olur. Bəzən teleserialın ümumi əhvalına rəng qatan komik personajları məhz bu süjet xəttində verilir.

Misal üçün “Taxtların oyunu” (“Game of Thrones” HBO 2011-2019) serialının pilot bölümü nəzərdən keçirək. Bu bölümə A süjet xəttini Stark ailəsi təşkil edir. Eddard “Ned” Stark bölümün baş qəhrəmanıdır, diqqət mərkəzində olan personajdır.

“Taxtların oyunu” serialının pilot bölümünün B süjet xəttini Lannister ailəsi təşkil edir. Hadisələr irəlilədikcə bu süjetin qəhrəmanı Sersi Lannister (Cersei Lannister) ümumiyyətlə, serialın baş qəhrəmanına çevrilir.

Epizodik olaraq göstərilən Dotraki süjet xətti (Tarqarien ailəsi) C süjet xəttini təşkil edir. Lakin süjet irəlilədikcə Dotraki süjet xəttinin qəhrəmanı Deyeneris Tarqarien (Daenerys Targarien) personajı tədricən əsas süjetin mərkəzinə keçir və A hekayəsinin baş qəhrəmanına çevrilir. Beləliklə, B və C süjet xətlərinin qəhrəmanları A hekayəsinin protaqonisti və antaqonisti pozisiyalarına sahib olurlar.

A, B və C süjet xətləri arasındakı keçidin sürəti teleserialın ritmini və tempini təyin edən başlıca amillərdəndir. Məsələn, əgər bu hekayələrin epizodları daha kiçik, bir süjet xəttindən digərinə keçid daha sürətlidirsə, serialın ritmi də sürətlənər (“fast-paced”). Və ya əksinə, hər süjet xəttinə ayrılan ekran vaxtı uzun olarsa, süjetlərarası keçid ləng olarsa, serialın da temporitmi aşağı düşər. Süjetlər arasındakı keçidin sürətli və ləng olacağını ssenarist teleserialın janrına, hekayəsinə, çatdırmaq istədiyi əsas fikrə əsasən təyin edir. Ssenaristin qarşısında duran vəzifələrdən daha biri tamaşaçı diqqətini bölümün sonunadək saxla-

maqdır, odur ki, hər süjet xəttini elə məqamda “kəsmək” lazımdır ki, tamaşaçı həmin süjet xəttinin ardını maraqla gözləsin.

Hekayələr arasında keçid olması, onların bölüm daxilində bir-birini əvəzləməsi həm tamaşaçının, həm ssenaristin yorulmasına imkan vermir. Çünki əhvalat yalnız bir süjet xəttində cəmlənərsə, tamaşaçı bezə bilər. Belə olduqda tamaşaçının diqqətini saxlamaq ssenaristdən yüksək peşəkarlıq tələb edir, çünki belə bölümləri yazmaq da o qədər asan deyil. Şübhəsiz ki, zaman-zaman müxtəlif səbəblərdən bəzi bölümlərdə diqqətin yalnız bir süjet xəttinə yönəldiyini müşahidə etmək olar. Misal olaraq tarixi seriallardakı batal səhnələri göstərmək mümkündür.

Başqa bir nümunəyə nəzər salaq. “Taxtların oyunu” serialının altıncı sezonunun final bölümünün ilk iyirmi dəqiqəsi (bu isə bölümün 1/3-ü deməkdir) yalnız bir süjet xəttinə yönəlib. Konkret olaraq bu bölümə bu metoddan məhz saspensi artırmaq üçün istifadə olunub.

Teleserialların uzunömürlü olduğunu nəzərə alaraq deyə bilərik ki, bir serialda bir neçə əsas hekayənin olması mümkündür. Xüsusilə də personajları çox olan seriallarda bunu müşahidə etmək olar. Buna baxmayaraq, tamaşaçı diqqətini saxlamaq üçün hər bölümə bu süjet xətlərindən yalnız biri A hekayəsi olaraq seçilir. Məsələn, “Taxtların oyunu” serialının sonuncu sezonunun iki əsas süjet xətti, iki sual var – 1) Ölülərin ordusu ilə müharibədə kim qalib gələcək? 2) Taxtı kim ələ keçirəcək?. Cəmi altı bölümdən ibarət olan səkkizinci, yəni sonuncu sezonun ilk üç bölümünün A hekayəsi birinci suala cavab axtarır, yalnız üçüncü bölümə birinci suala cavab tapıldıqdan sonra əsas diqqət ikinci sualın cavabının axtarışına yönəlir.

Teleserialda neçə süjet xəttinin və personajın olmasından asılı olmayaraq, hər bir hekayə və personaj mütləq A xəttinin hekayə və personajlarına birbaşa və ya dolaylı yolla bağlı olmalıdır. Bütün süjet xəttləri bir nöqtədə kəsişməlidirlər.

A, B və C süjet xətti sxeminə paralel olaraq, teleseriallarda A, A və A süjet xətti (A-A-A storytelling) sxeminə də rast gəlmək olar. Bu, teleserialda üç eynidərəcəli süjetin olması deməkdir. Hər bir süjetin ekran vaxtı bərabərdir. Bu cür quruluşa daha çox komediya seriallarında rast gəlinir. A, A və A süjet xətləri olan serialda baş qəhrəmanı müəyyən etmək çətin olur, çünki personajlar bərabər hüquqlu olurlar. Süjet xətləri kəsişməyə bilər, lakin belə olduqda hər süjet xəttini birləşdirən vahid bir ideya, fikir olmalıdır.

Beləliklə, aydın şəkildə müəyyən edilmiş A, B və C hekayələrinə sahib olmaq, ssenaristin auditoriyaya çatdırmaq istədiyi mövzuya, mesajla fokuslanmağa imkan verir (2). Ssenaristin qarşısında dayanan əsas hədəflərdən biri bu süjet xətləri arasında balansı qoruyub saxlamaq, hansısa süjetin, hekayənin, personajın yaddan çıxarılmasına izn verməməkdir. Həmçinin, teleserial “filler” epizodlardan və bölümlərdən azad olduğu hər bölüm daha maraqlı və yaddaqalan olur.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. What are A, B and C Plots in TV Screenwriting?
<https://industrialscripts.com/a-b-and-c-plots/>
2. Structure your plot: A, B, and C Stories
<https://www.crusoe.la/structure-your-plot-a-b-and-c-stories/>

Набат Эльшад кызы Гусейнова

ПОНИМАНИЕ СЮЖЕТНЫХ ЛИНИИ А, В и С В ТЕЛЕСЕРИАЛЕ

Резюме: В этой статье подробно рассматривается каждая из сюжетных линий телесериалов А, В и С, а также дается объяснение термина. Кроме того, в дополнение к концепции сюжетных линий А, В и С, в статье также объясняются сюжетные линии А, А и А, разясняя различия между ними.

Ключевые слова: сюжетная линия, сериал, рассказ, сюжетные линии А, Б и С, сюжетные линии А, А и А.

Nabat Elshad gizi Huseynova

UNDERSTANDING OF PLOT LINES A, B AND C IN TELEVISION SERIES

Summary: This article discusses in detail each of the plot lines of television series A, B, and C, and provides an explanation of the term. Besides, in addition to the concept of A, B, and C plotlines, the article also explains A, A, and A plotlines, clarifying the differences between them.

Key words: plot line, TV series, story, A, B and C plot line, A, A and A plot line.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 31.01.2023

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
Əməkdar incəsənət xadimi, professor Əli Əmirli